

חולין סה

משה שווערד

1. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף סד עמוד ב
וכי בת יש לה ליענה וכו'. בראשונים פירשו בזה בשני אופנים, [1] או דלשון בת שייך גבי בהמה שיש לה ולד, אבל עופות המטילים ביצים ואין יולדין אין לומר בהם בת. [2] ועוד פ' הרמב"ן וכי בת יש לה ליענה שיהי' דינה חלוק מן האם, כדי שיאמר הכתוב בת, לאסור הבת ולהתיר האם.

2. דעת זקנים מבעלי התוספות דברים פרק יד פסוק טו (פרשת ראה)
(טו) בת היענה. להכי נקט בת לפי שאינה ראויה אלא כשהיא קטנה לפי שבשרה קשה כעץ כשהיא גדולה:

3. חזקוני דברים פרק יד פסוק טו (פרשת ראה)
(טו) ואת בת היענה הוא הדין ליענה עצמה אלא דנקט ליה קרא בת לפי שאינה ראויה לאכילה אלא כשהיא קטנה אבל כשהיא גדולה אין בשרה ראוי לאכילה שהיא קשה כעץ.

4. אילת השחר דברים פרק יד פסוק טו (פרשת ראה)
(טו) ואת בת היענה. בדעת זקנים פ' להכי נקט בת לפי שאינה ראויה אלא כשהיא קטנה לפי שבשרה קשה כעץ כשהיא גדולה (ומש"כ בת היענה ולא בן היענה, ע"י אבן עזרא בפרשת משפטים כ"ג י"ט, ולפ' הדעת זקנים י"ל שהאוכל את היענה עצמה פטור משום שזה אכילה שלא כדרך, אמנם הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות פ"א הי"ד כתב דהיענה אסורה ולא כתב בת היענה, וע"י חולין ס"ד ב):

• **רמב"ם יד החזקה הלכות מאכלות אסורות פרק ג**
(א) כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על אכילתן הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה כגון חלב בהמה וחיה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים שנאמר ואת בת היענה זו ביצתה והוא הדין לכל האסור כיענה ולכל הדברים הדומין לביצה:

• **מהר"ץ חיות מסכת חולין דף סד עמוד ב**
גמ' וכי בת יש לה ליענה. נ"ב לפי מה שמצאתי לבעלי התוס' בס' דעת זקנים בפ' שמיני ובפ' ראה דלהכי נקט בת היענה לפי שיענה עצמה אשר אוכלת אבנים ובשרה קשה ככרזל אינה ראויה לאכילה אבל כשהיא קטנה בשרה רך ע"ש ואיך יפרנסו קושית הגמרא כאן וצ"ע

5. חזושי הרמב"ן מסכת חולין דף סד עמוד ב
מניין לביצה טמאה שהיא אסורה. איכא למידק הא למה לי קרא כל היוצא מן הטמא טמא ואפי' דבש קס"ד למיסר במס' בכורות (ז' ב') אלא משום דאסיקנא דלאו מגופיה הוא, [1] ואיכא למימר נהי דאסר מלקא מנא לקי, [2] ושמעתי שמתרצים סד"א ביצה טהורה דשרא רחמנא חדוש הוא דהוה לן למיסר משום אבר מן החי ביצה טמאה תשתרי קמ"ל, והכי אמרי' התם במס' בכורות (ו' ב') גבי חלב סד"א כיון דחלב טהור חדוש הוא דאמר מר דם נעכר ונעשה חלב דטמאה נמי תשתרי קמ"ל קרא, והיכא גלי רחמנא דביצה טהורה שריא מדכתיב תקח לך לעצמך ולא לכלביך כדאיתא בפ' שלוח הקן (ק"מ א'), ובהלכות גדולות בהלכות גיד כתוב דביצה טהורה מנא לן דשריא מדגלי רחמנא גבי טמאה דאמר חזקיה וכו' ש"מ דביצה טהורה מותרת ואינה אסורה משום אבר מן החי, ואם תאמר למה לן כל הני טעמי אם ביצה טהורה אסורה אם כן עוף היוצא ממנה היאך הוא מותר הרי כל היוצא מן הטמא טמא, זה אינו מספיק שהרי אמרו אפרוח של טרפה מותר מאי טעמא כמה דלא מסרח לא גביל וכי גביל עפרא בעלמא הוא כדאית' במס' (כריתות) (תמורה ל"א א').

6. תוספות על חולין דף סא/א
הדורס. [1] פ' בקונטרס שאוחז בצפורניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל וקשה לר"ת דהא אפילו תרנגולת עושה כן [2] ומפרש ר"ת דורס ואוכל מחיים ואינו ממתין לה עד שתמות כי היא דפרק אלו עוברין (פסחים מט:)

המשיא את בתו לע"ה כאילו כופתה לפני ארי מה ארי דורס ואוכל ואינו ממתין עד שתמות אף ע"ה מכה ובוועל ואינו ממתין עד שתתפייס וכן בסוף פ"ק דב"ק (דף טז:): ארי בר"ה דרס ואכל פטור פירוש מחיים דהיינו אורחיה והוי שן טרף ואכל חייב פירוש לאחר מיתה דלאו היינו אורחיה והוי ליה קרן ופריך והא כתיב ארי טורף בדי גורותיו ומשני בשביל גורותיו שהן קטנים דרכו להמית ומחנק ללבאותיו בשביל לבאותיו:

• עוד עיין במראה מקומות לדף סא

7. תוספות על חולין דף סא/א

כל עוף הדורס טמא. וא"ת והיכי קים להו לרבנן הך מילתא וכי קניגי או בליסטרי היו שבדקו כל העופות טהורים ואין שום עוף טהור דורס הא אמר לקמן (דף סג:): דלעופות טהורים אין מספר ואי הלכה למשה מסיני הוא א"כ ל"ל דכתב רחמנא פרס ועזניה תרוייהו לא לכתוב אותו שדורס דממה נפשך חד מינייהו דורס שאין בכל אחד אלא חד סימן של טהרה ואותו שבזה אינו בזה כדמוכח בגמרא וי"ל דשמא קבלה היתה מימות נח שהקריב מכל עוף טהור ובדק את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס אבל בשסועה לא שייך למימר הכי דאין זה מין בפני עצמו אלא וולד בהמה כדאיתא בהמפלת (נדה דף כד.):

• מהר"ץ חיות מסכת חולין דף טז עמוד א

גמרא קרא זריזותי' דאברהם קמ"ל. נ"ב עיין (יומא כח ע"א) ואנו מאברהם נקום ונגמר ועי' ערוך ע' שחר דפי' דאין למדין מאברהם מפני שעדיין לא נצטוה במצות. ועיין ירושלמי פ"ג דמו"ק הנחנו כלל בזה. דאין למדין מקודם מתן תורה. ורק חביבות המצוה מה שהוא רק התנהגות טובות ולא מצד חיוב למדין גם מאברהם כמו דילפינן מן וישכם אברהם בבוקר דזריזין מקדמיין למצות והא דדרשינן בובחים דשחיטת קדשים טעונה כלי עי' תוס' כאן צ"ל דשאני קדשים דנצטוו בני נח דכתיב לעבדה ולשמרה ודרשינן בבראשית רבה לעבדה אלו הקרבנות ובדבר שנצטוו שוב למדין מהם שפיר כמו דילפינן מן מצות מילה באברהם הרבה ענינים מה שנוגע אלינו:

• פירוש המשנה לרמב"ם מסכת חולין פרק ז

[ו] לדעת ר' יהודה האוכל כזית מגיד הנשה של בהמה טמאה חייב שתי מלקיות משום בהמה טמאה ומשום גיד הנשה. ואין הלכה כר' יהודה. ושיים לבך לכלל הגדול הזה המובא במשנה זו והוא אמרם מסיני נאסר, והוא, שאתה צריך לדעת שכל מה שאנו נוהרים ממנו או עושים אותו היום אין אנו עושים זאת אלא מפני צווי ה' על ידי משה, לא מפני שה' צוה בכך לנביאים שקדמוהו, דוגמא לכך, אין אנו אוכלים אבר מן החי לא מפני שה' אסר על בני נח אבר מן החי, אלא מפני שמשה אסר עלינו אבר מן החי במה שנצטווה בסיני שישאר אבר מן החי אסור. וכן אין אנו מלים בגלל שאברהם מל את עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שה' צונו על ידי משה להמול כמו שמל אברהם עליו השלום, וכן גיד הנשה אין אנו נמשכים בו אחרי אסור יעקב אבינו אלא צווי משה רבינו, הלא תראה אמרם שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני, וכל אלה מכלל המצות.

• מהר"ץ חיות מסכת חולין דף סא עמוד א

תד"ה כל עוף הדורס טמא כו' ואי הלכה מסיני א"כ ל"ל דכ' פרס ועזניה. נ"ב עיין סוכה כח ע"א אמרינן הלכתא וקרא סמכתא בעלמא. ועי' יד מלאכי ס' תקמ"ו כמו דאמרי' בעלמא מדרבנן ואסמכתא בעלמא ה"נ אמרינן מדאורי' וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש אלא שלא הביא ראייה לדבריו. ואולם מש"ס דסוכה יש ראייה ברורה דאף בהל"מ טרח הש"ס להביא ראייה ממקרא. ומ"ש התוס' דנת בדק את כולם ומצא שאין טהור דורס הנה לפי מה שביארתי בספרי לתרץ קו' הגאון מהר"י ברלין ז"ל בפ' לשאלות פ' ויחי דלפי הכלל שנתנו בירושלמי פ"ג דמועד קטן דאין למדין דבר מן קודם מתן תורה איך ילפינן (יבמות מד ע"א) מן מה דכתיב באברהם מקץ עשר שנה לשבת אברם דשהה עשר שנים ולא ילדה חייב לגרשה הרי אין למדין מן קודם מתן תורה והניח בצ"ע וכבר קדמו בקו' זו הגאון בעל יפה תואר פ' ויחי בקו' דומה לזה מהך דלמדו (תענית ח) מיוסף דאסור לשמש בשני רעבון והתירוץ בזה דענין שנברר בנסיון כמו בהך דעשר שנה שא"י להוליד בכה"ג אינו בכלל למוד

וכן מדות והנהגות טובות יכולין ללמוד אף מן קודם מתן תורה. וא"כ אם בדק נח כל העופות הטהורות ומצאן דאינם דורסים א"כ נתברר לו טבעם של העופות. ובכה"ג שפיר ילפינן מן קודם מתן תורה והדר יוקשה פרס ועזניה ל"ל דהרי בכה"ג שפיר ילפינן מנח וקרא אך למותר. וראיתי להרב בעל יד המלך ריש הל' מא"ס דהקש' דאם היה להם קבלה מנח א"כ מאי מקש' הש"ס וכי משה קניגי ובליסטרי היה הרי הוה להם קבלה ובאמת לפי מש"כ לעיל דעיקר קו' הגמרא וכי קניגי ובליסטרי היה ומנא ידע כל הטמאים אשר אין להם רק סימן אחד של טהרה לחוד א"כ כל הטהורות בדק נח בשעת הקרבה אבל לא הטמאות ובאמת התוס' התעוררו בעצמם כאן על הך דהשסועה ותי' לנכון דאינה אלא ולד בהמה והרבה יש לי להאריך:

8. ר"ן (על הרי"ף) מסכת חולין דף כב עמוד ב

אם חולק את רגליו. כלומר אצבעותיו: שתים לכאן ושתיים לכאן שלש לכאן ואחת לכאן טהור. פירוש כללא קמא דוקא דכל חולק את רגליו שתים לכאן ושתיים לכאן טמא אבל כללא בתרא דשלש לכאן ואחת לכאן יש מהם טמאין ויש מהן טהורין ואמרו שכך נראה לעין:

• הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף סה עמוד א

חולק רגליו, טמא. ג' לכאן וא' לכאן טהור. ביאר הר"ן, דלאו דוקא, רק רישא דוקא, והראיה דלעיל תרגולתא דאגמא חשבו שטהורה ונתברר שדורס, ולמה לא בדקו. ואם יש מסורת שטהור ומוצאים שחולק רגליו, נתברר שהמסורת שקר. וראיה ממתני' דקתני רישא ולא סיפא.

9. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף סה עמוד א

ובחגבים כל שיש לו וכו'. כתב רש"י (סו א) בשם הבה"ג דחגב אינו טעון שחיטה, כיון שנכתב בתורה אחר דגים. וברמב"ם (שחיטה פ"א ה"ג) כתב שדגים וחגבים א"צ שחיטה אלא אסיפתן היא המתרת אותן וכו', ובחגבים נאמר אוסף החסיל, באסיפה לבדה. וע"ש בכס"מ. ויש חילוק ביניהם, דלדעת הבה"ג לא בעי שום מעשה כדי להתירן, אולם לרמב"ם האסיפה היא המתרת אותם.

10. תוספות מסכת חולין דף סה עמוד א ד"ה אע"פ שאין

אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן - מדכתיב לא באלף קדריש ולא מצי למימר לא שאין לו כרעים כלל קאמר דאדרבה סלעם ארבה וחרגול יש להם קרצולים כדקתני בהדיא בהצד השוה שבהן וכו' וכן אשר (אין לו) חומה דגבי ערי חומה דריש אף על פי שאין לו עכשיו והיתה לו קודם ... וא"ת והיכי דרשינן הכא וגבי ערי חומה מדכתיב לא באלף דבעי למימר קרא אף על פי שאין לו עכשיו והא מסקינן בפרק כשם (גם זה שם) דאל"ף משמע הכי והכי הן או לאו ויש לומר דמ"מ דרשינן מדשני למכתב באל"ף יותר מכל אותם לו שרוצים לומר הן שכתובין בוי"ו ש"מ לדרשה ולא צר נמי דרשינן במדרש דכתיב באל"ף דכל צרה שאינה לישראל מאומות אינה צרה.

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף סה עמוד א

אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן וכו'. להלן (סו א) גבי סימני דגים אמרו בגמ' דאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן, או יש לו עכשיו ועתיד להשירן כשר, והכא בחגבים נקט רק אין לו עכשיו ועתיד לגדל, [1] ובפשטות זהו משום דבחגבים אין מציאות כזו שיהא לו סימנים וישירן. [2] עוד י"ל דשאני דגים דס"ד דהקפידה תורה שיהיה בהם סימנים אף ביבשה, כיון שכשהוא במים אינו נאכל, ולכך הוצרכה הגמרא לחדש שאף כשהשירן מותר, אבל בשאר בע"ח פשיטא דאם היו להם סימנים א"צ שיהיו לעולם. (ומפורסם דג השטור"ל בחת"ס).

12. אור החיים על ויקרא פרק יא פסוק כא

אשר לו כרעים כבר הארכתי בחיבורי על טור יו"ד (סימן פה) שהעיקר כפירוש רש"י בזה, שצריך שיהיו לו כרעים הארוכים סמוך לצוארו והטועים להתירה כי אין מין זה בנמצא, אף אני השיבותי אותו, גם אין מצויים אלא מין אחד מהד' שהם שמנה, אשר רשם ה' בטהרה גם אינם מצויים לפנינו מינים הטמאים שאין להם הכרעים

בדרך זה, והם הרבים, למה שקדם לנו כי לא ימנה הכתוב אלא המועטים, וכאן מנה הטהורים, **אם כן הטמאים הם המרובין**, ומעתה אין ראייה ממה שאין מצוי מין זה לומר שאיננו בעולם, שהרי יש מינים הרבה ודאי, ואינם מצויים כל עיקר אצלינו:

לכן כל ירא וחרד ירא ויפתח לבל יושיט ידו לשקץ זה, וימחה בשולחי יד - והנה מיום שנשמעו דברי במערב ופירשו מהם רבים לא נגע ה' עוד במכה זו ולא נראו זה יותר מי"ב שנה, כי תורה ומעשים טובים כתרים בפני הפורענות (אבות פ"ד מי"א):

13. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף סה עמוד א

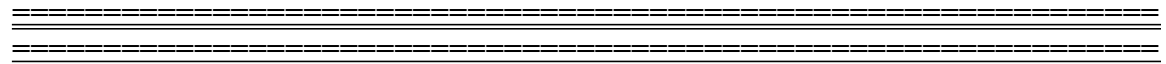
אמר רב פפא הלכך בעינן רוב ארכו ובעינן רוב הקיפו. **מצינו כעין הך מימרא דר"פ לעיל (מו א) גבי מרה, הלכך צריך תרוייהו. וכן מצינו בברכות (יא ב, לגירסת הרי"ף שם) דפליגי אמוראי בנוסח ברכת התורה אי לעסוק בד"ת והערב וכו' או אשר בחר בנו וכו', ואמר ר"פ הלכך צריך למימרא לכולהו. והביאור בזה דהיכא דאיכא ת"ח שאמר מימרא א"כ מפני כבוד התורה צריך כמה דאפשר לקיים דבריו, ומצינו לר"פ שחשש לזה כמה פעמים כן בש"ס.**

והנה כד הוינא טליא שמעתי מהגאון מטעפליק זצ"ל דכיון דר"פ חשש לכבוד התורה כמש"נ, ומצינו כן עשרה פעמים בש"ס, ע"כ זכה לעשרה בנים ת"ח, כדאיתא בשבת (כג ב) דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן, ובסיום מסכתות מזכירין אותם לכבדם, דכל סיום הוא כבוד התורה ומשתתפין בו ת"ח. [א"ה. אלו המקומות כפי שצויינו ע"י הת"ח בברכות נט א, נט ב, ס ב, (יא: לפי גירסת הרי"ף והרא"ש), שבת כ א, תענית ו ב, מגילה כ א, חולין מו א, כאן, עו ב, פ א].

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף סה עמוד א

ת"ר. תנא דבי רב תו"כ, ס"ל דכלל ופרט וכלל צ"ל הכלל האחרון לא פחות מהראשון, ולכן כאן לא דריש כלל ופרט וכלל.

ויסוד מחלוקתם הוא משום שהכלל הראשון, אשר לו כרעיים "למינו" - כלל אחרון כולל פחות מהכלל הראשון. אך לתדבר"י אעפ"כ כיון שהוא כולל יותר מהפרט, חשיב ככלל, ודרשינן ביה כלל ופרט וכלל, והכלל הראשון קאי אכולהו, והווי ד' כלל ופרט וכלל.

15. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף סה עמוד ב

וכ"ת כיון דשוו בד' סימנין מייתנין ולא פרכינן. בכלל ופרט וכלל מחלוקת תנאים אי כלל קמא עיקר והוי ככלל ופרט דאין בכלל אלא מה שבפרט, אלא כלל בתרא מוסיף רק כעין הפרט, דצ"ל שוה בג' צדדים, או"ד כלל בתרא הוי עיקר והוי כפרט וכלל דריבה הכל, אלא כלל קמא ממעט משהו. [וזה כריבוי מיעוט וריבוי, עי' סוף תוס'].]

16. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף סה עמוד ב

שמו חגב. בשו"ע נפסק דבעינן שמו חגב, דר' יוסי לא חולק כדלעיל. ולשון הרמב"ם משמע דא"צ שמו חגב במפורשים, אלא בראשו ארוך ויש לו זנב. ויש טעם בדבר, ד"חגב" מיותר, ורק לומר דשמו חגב, וזה רק במה שריבינו דראשו ארוך ויוצא שצריך ה' סימנים לרמב"ם, ד' הסימנים, ועוד אין ראשו ארוך או שמו חגב. ויש לו זנב נמי חסרון, דלכולם חוץ מחרגול אין זנב.

17. חדושי הרשב"א מסכת חולין דף סה עמוד א

ולענין פסק הלכה כלשון הראשון נראה עיקר דשמו חגב בעינן אבל בראשו ארוך וגוץ לא קפדינן והלכך בארצות הללו אף על פי שנמצאין מהן שיש להם ארבעה סימנין אינן נאכלין אלא במסורת שיהא שמן חגב אבל ע"י מסורת נאכלין כענין שאמרו בעופות והרבה מקומות יש בספרד שנאכלין במסורת, ומי שאין לו

עכשיו כרעים או שאין כנפיו חופין את רובו ועתיד לגדל אחר זמן הרי זה מותר **מעטה** וכדתניא אין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן כגון הזחל הזה מותר ר"א בר' יוסי אומר אשר לו כרעים ממעל לרגליו אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן, וכנפיו חופין את רובו אמרי לה רוב ארכו ואמרי לה רוב הקפו וקא פסיק רב פפי דהילכך בעינן רוב ארכו ורוב הקפו.

וכתב רש"י ז"ל והגבים הללו אין טעונין שחיטה שהרי אחר דגי הים הזכירים הכתוב דכתיב זאת תורת הבהמה כמשמעה והעוף כמשמעו עוף ולא שרץ העוף דהיינו מינין קטנים וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים מכל נפש השורצת על הארץ אלו החגבים, בהלכות גדולות ע"כ ל' רש"י ז"ל, ובתוס' [כתבו] שלא הוצרך רש"י ז"ל להביא מהלכות גדולות אלא משום דדריש ליה מקרא אבל בכמה מקומות מפורש בתלמוד שאין חגבים טעונין שחיטה כדאמרינן בשבת (צ' ב') חגב טמא אין מצניעין אותו לקטן דילמא מאית ליה ואכיל ליה אבל חגב טהור אין לחוש ובעבודה זרה (ל"ח א') דאמר רב נכרי שהצית את האור באגם כל החגבים אסורין ומפרש התם טעמא דלא ידע הי טהור והי טמא אבל לשחיטה לא חיישינן דבין חיים בין מתים מותרין, ועוד אמרו שם בשלהי פרקא חגבים הבאים מן הפתק ומן האוצר מותרין ליקח מן הנכרי והבאים מן הסלילה אסורין מפני שמזלף עליהן יין, ובתוספתא דתרומות נמי קתני אוכל אדם דגים וחגבים בין חיים בין מתים.

א. דף על הדף מסכת חולין דף סה עמוד ב

בגמ': מה לארבה שאין לו גבחת וכו' דאין לו זנב וכו'.

הנה במכת ארבה כתיב בתורה "ואחריו לא יהיה כן" (שמות י' י"ד), ופירש רש"י ואותו שהיה בימי יואל שנאמר כמוהו לא נהיה וכו' על ידי מינין הרבה שהיו יחד ארבה ילק חסיל גזם, אבל של משה לא היה אלא מין אחד, והקשו המפרשים למה בכינים היו ארבע עשרה מינים כדאיתא בתנא דבי אליהו (פרק ז') ארבע עשר מיני כנים הביא הקדוש ברוך הוא על המצרים, וכן גבי ערוב איתא במשנת רבי אליעזר (פרק י"ט) שנים עשר מינים היו ובשחין עשרים וארבע מיני שחין ע"ש, ומפני מה כאן היה רק מין אחד.

וכתב הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א בספרו טעמא דקרא (פר' בא): יש לומר בזה על פי מה שכתב רש"י "לא נשאר ארבה אחד, אף המלוחים", ובמדרש (שמו"ר סוף פי"ג) א"ר יוחנן כיון שבא ארבה שמחו המצרים אמרו נקבוץ ונמלא מהם חביות, ובילקוט כאן "שמחו מצרים ויצודו מהם לרוב מאוד וימלחום", והנה בגמ' כאן משמע שארבה הוא הקטן שבמינים שאין לו זנב ולא גבחת ואין ראשו ארוך ע"ש, ויש לומר שלכן לא נשלח עליהן רק את הארבה, כדי שלא יהנו מהן הרבה כאשר יאכלו מהם כל זמן שהמכה היתה משמשת. עכ"ד.

ב. דף על הדף מסכת חולין דף סד עמוד ב

בגמ': אמר חזקיה וכי בת יש לה ליענה אלא איזו זו ביצת טמאה.

ומזה ילפינן שביצת עוף טמא אסורה מן התורה, וקשה למה רמזה תורה האיסור של ביצת עוף טמא דווקא בבת היענה ולא בשאר עופות טמאות?

וביאר בשו"ת זרע אברהם (סי' י' אות ח') דהרמב"ם כתב (פ"ג מהל' מאכל"א הי"א) שאפרוח של ביצת טריפה מותר, משום "שאינן במינו טמא". והשיג עליו הראב"ד למה לא פירש מה דאיתא בגמרא תמורה (ל"א ע"א) הטעם שהוא משום "דביצה אימת גדלה לכי מסרחא, וכי אסרחא עפרא בעלמא הוא".

ותירץ המגיד משנה, דהרמב"ם בודאי מודה להטעם של הגמרא, אלא שהרמב"ם בא להסביר שזה רק לענין טריפה, אבל לגבי אפרוח הנולד מביצת עוף טמא, אפילו אם ישבה עליו עוף טהור ויצא אפרוח טהור, כיון ש"מינו טמא" הוא אסור האפרוח היוצא ממנה, ואף אם יש לו סימני טהרה (ועיין שו"ת אבני נזר או"ח סי' תפ"ז אות י"ז).

ויש לומר על פי זה נפלא מאד, שלכן דייקא נקט התורה בת - היענה, שביצת עוף טמא אסור ב - יענה, שידוע שהיענה היא אכזרית על בניה, ואינה שומרת על ביציה כשאר העופות (עייין איכה ג' ד'), ואם כן באים עופות אחרים, והם יושבים על ביציה, ולכן קמ"ל קרא, שאפילו - אם ישב עוף טהור על ביציה, גם כן אסורה הביציה והאפרוח היוצא ממנה, וכדברי המגיד משנה הנ"ל.

(בשבילי הקרבנות להג"ר ש"ב ליברמן מלונדון - צפת ז"ל סימן כ"ח אות קטן ג' עייין שם)

ג. דף על הדף מסכת חולין דף סה עמוד א

בגמ': בחגבים כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים וקרצולים וכנפיו חופין את רובו. מאי רובו, אמר רב רוב ארכו ואמרי לה רוב הקיפו, אמר רב פפא הלכך בעינן רוב ארכו ובעינן רוב הקיפו. בספר הדר יצחק (ירושלים ת"ש ע' קמ"ט) מביא בשם הגאון ר' שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל מטעפליק ענין נפלא, דהטעם להזכרת עשרת בני רב פפא בסיום מסכתא, זהו כנגד עשרה מימרות בחילוקי דעות דרבנן שמצינו בש"ס שהיה רב פפא חושש לתרווייהו, ואמר בלשון "הלכך".

ואחד מהם הוא המימרא דר"פ דלעיל, ושם מנה עוד ט' מימרות כדלהלן:

א. ברכות (נ"ט ע"א) הרואה את הקשת בענן כו' מברך, מאי מברך ברוך זוכר הברית, במתניתא תנא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר - אומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו, א"ר פפא הלכך נימרינהו לתרווייהו ברוך זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו.

ב. ברכות (ס' ע"ב) הנכנס לבית הכסא וכו', כי נפיק אומר ברוך אשר יצר את האדם בחכמה וכו', מאי חתים רופא כל בשר. רב ששת אמר מפליא לעשות, א"ר פפא הלכך נימרינהו לתרווייהו רופא כל בשר ומפליא לעשות.

ג. שבת (כ' ע"א) גבי מדורה, ואם הדליק עץ יחידי, רב אמר רוב עביו, ואמרי לה ברוב הקיפו, אמר רב פפא הלכך בעינן רוב עביו ובעינן רוב הקיפו.

ד. מגילה (כ"א ע"ב) הקורא את המגילה מקום שנהגו לברך יברך כו', גמ' לא שנו אלא לאחריה אבל לפני מצוה לברך כו', לאחריה מאי מברך, ברוך אתה כו' הרב את ריבנו כו', ברוך אתה ד' הנפרע לישראל מכל צריהם, רבא אמר האל המושיע, אמר רב פפא הלכך נימרינהו לתרווייהו ברוך אתה ד' הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע.

ה. תענית (ו' ע"ב) מאימתי מברכין על הגשמים כו' מאי מברכין, מודים אנחנו לך על כל טיפה וטפה שהורדת לנו, ור' יוחנן מסיים בה הכי כו' בא"י רוב ההודאות, רוב ההודאות ולא כל ההודאות, אמר רבא אימא האל ההודאות, א"ר פפא הלכך נימרינהו לתרווייהו רוב ההודאות והאל ההודאות.

ו. תענית (כ"ט ע"א) משנכנס אב ממעטין בשמחה כו', אמר רב יהודה כו', כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, אמר רב פפא הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה.

ז. יבמות (ע"א ע"ב) גבי הא דאמרו ובמדבר מאי טעמא לא מהול, איבעית אימא משום חולשא דאורחא, ואיבעית אימא משום דלא נשיב להו רוח צפונית, דתניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להו רוח צפונית, מאי טעמא, איבעית אימא משום דנזופים הוו, ואי בעית אימא דלא נבדור ענני כבוד, א"ר פפא הלכך יומא דעיבא ויומא דשותא לא מהלינן ביה ולא מסוכרינן ביה כו'.

ח. סוטה (מ' ע"א) בזמן ששליח צבור אומר מודים העם מה הם אומרים, אמר רב מודים כו' על שאנו מודים לך, ושמואל אמר אלהי כל בשר כו', רבי סימאי אומר יוצרנו יוצר בראשית כו', נהרדעי אמרי ברכות והודאות לשמך הגדול כו', רב אתא בר יעקב מסיים בה הכי כן תחיינו כו' ותאסוף גליתנו לחצרות קדשך כו', אמר רב פפא הלכך נימרינהו לכולהו.

ט. חולין (מ"ו ע"א) ניטל הכבד ונשתייר הימנה כזית כשרה כו'. כזית שאמרו במקום מרה, רב אדא בר אהבה אמר במקום שהיא חיה, אמר רב פפא הלכך בעינן כזית במקום מרה ובעינן כזית במקום שהיא חיה.

והמימרא העשירית היא בגמ' כאן וכנ"ל, ומסיים שם: וידוע מה שאמרו חז"ל בגמ' שבת (נ"ג ע"א) רש"י מכות (י' ע"ב) האי מאן דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן. ורב פפא דהיה חושש לכולהו, ואמר בלשון "הלכך" - דהוה רחים רבנן, לזה הטעם זכה רב פפא לעשרה בני' דהוו רבנן, ולהזכירם ג"כ בסיומי מסכתות הש"ס עכ"ד ודפח"ח.